

KS. WŁODZIMIERZ BROŃSKI

RECEPCJA NAUCZANIA KOŚCIOŁA WSPÓŁCZESNEGO
NA TEMAT DOŚWIADCZENIA ŻYCIOWEGO SŁUCHACZY
JAKO ŹRÓDŁA HOMILII
W PRZEPOWIADANIU NIEDZIELNYM DLA DOROSŁYCH
„BIBLIOTEKI KAZNODZIEJSKIEJ”
I „WSPÓŁCZESNEJ AMBONY”

Przepowiadanie, z którego rodzi się wiara, stoi u źródeł Kościoła rozumianego jako wspólnota wierzących¹ Szczególną formą tego przepowiadania jest homilia, głoszona na kanwie świętego tekstu, przez którą „rozumie się wyjaśnienie albo jakiegoś aspektu czytań Pisma św., ewentualnie innego tekstu z części stałych lub własnych Mszy św. z dnia, uwzględniając czy to czczoną tajemnicę, czy szczególne potrzeby słuchaczy” (IOe 54). Od I niedzieli adwentu 1972 r. stała się ona w Polsce obowiązującą formą przepowiadania.

Przedmiot niniejszego opracowania stanowi recepcja nauczania Kościoła współczesnego na temat doświadczenia życiowego słuchaczy jako źródła homilii niedzielnych dla dorosłych, opublikowanych w „Bibliotece Kaznodziejskiej” (BK) i „Współczesnej Ambonie” (WA)² Materiałem źródłowym są tutaj dokumenty Kościoła powszechnego i Kościoła katolickiego w Polsce, mocno osadzone w nauczaniu Kościoła powszechnego, oraz teksty homilii

Ks. dr Włodzimierz BROŃSKI – adiunkt Katedry Homiletyki Instytutu Pastoralnego KUL; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin; tel. (081) 533-32-31; e-mail: valter2@poczta.onet.pl.

¹ W G ł o w a. *Liturgia źródłem i miejscem przepowiadania*. Przemyśl 1999 s. 101.

² Wyrażenie „nauczanie Kościoła współczesnego o homilii” obejmuje treści dokumentów ostatniego Soboru oraz uszczegółowienie soborowych wskazań na ten temat w dokumentach posoborowych.

niedzielnym dla dorosłych drukowane od roku 1972 w „Bibliotece Kaznodziejskiej” oraz „Współczesnej Ambony”³

Na ile nauczanie Kościoła współczesnego na temat doświadczenia życiowego jako źródła homilii jest realizowane w przepowiadaniu niedzielnym dla dorosłych „Biblioteki Kaznodziejskiej” i „Współczesnej Ambony”? Postawiony problem będziemy rozwiązywać przedstawiając najpierw wskazania Kościoła na interesujący nas temat oraz kwestię ich praktycznej realizacji w 405 homiliach dla dorosłych „Biblioteki Kaznodziejskiej” i 219 homiliach „Współczesnej Ambony”. Następnie na podstawie przeprowadzonej analizy materiałów źródłowych dokonana zostanie ocena recepcji nauczania Kościoła współczesnego na temat doświadczenia życiowego słuchaczy jako źródła homilii oraz zostaną sformułowane postulaty homiletyczne.

I. NAUCZANIE KOŚCIOŁA WSPÓŁCZESNEGO NA TEMAT DOŚWIADCZENIA ŻYCIOWEGO SŁUCHACZY JAKO ŹRÓDŁA HOMILII

Zwiastowane w homilii słowo Boże zawsze powinno prowadzić do osobowego spotkania człowieka z Bogiem. Ludzie winni odczuć, że w głoszonej homilii mowa jest o nich. Muszą też koniecznie znaleźć odpowiedź na nurtujące ich pytania. Wobec tego materiałem, z którego tworzy się homilię, jest także doświadczenie życiowe słuchaczy. Jak zauważa Sobór Watykański II, wzrasta zrozumienie tak rzeczy, jak i słów przekazanych przez Tradycję, zarówno dzięki kontemplacji oraz dociekaniu wiernych, którzy je rozważają w swoim sercu, jak i dzięki głębokiemu pojmowaniu spraw duchowych oraz dzięki nauczaniu tych, którzy wraz z sukcesją biskupią otrzymali charyzmat prawdy (KO 8)⁴ Dlatego w dokumentach Kościoła współczesnego wskazując konkretne źródła homilii podkreśla się, że trzeba dokładnie poznać men-

³ Metoda doboru materiału źródłowego została szczegółowo przedstawiona w artykule: W B r o Ń s k i. *Recepcja nauczania Kościoła współczesnego na temat Pisma św. jako źródła homilii w przepowiadaniu niedzielnym dla dorosłych „Biblioteki Kaznodziejskiej” i „Współczesnej Ambony”* RTK 47:2000 z. 6 s. 59-74.

⁴ Należy podkreślić, że terminu „doświadczenie życiowe” używają dokumenty Kościoła w Polsce (mówiąc o strukturze homilii) oraz homileci. Zob. *II Synod Diecezji Lubelskiej 1977-1985*. Lublin s. 17 (dalej: SdL); *II Synod Diecezji Kieleckiej 1984-1991* Kielce 1992 s. 164 (dalej: SdK).

talność, obyczaje, okoliczności, niebezpieczeństwa, uprzedzenia osób, do których się przemawia, oraz uwzględnić ich możliwości percepcji i warunki życia⁵

Również dokumenty Kościoła w Polsce podkreślają, że kaznodzieja, głosząc homilię do konkretnej wspólnoty, powinien poznać realia życia swoich słuchaczy. W szczególności musi znać ich problemy, potrzeby, przeżycia, świadomość religijną, uwarunkowania psychiczne i społeczne. Należy także liczyć się z umysłowością słuchaczy, czyli ze sposobem myślenia każdego człowieka tworzącego określoną wspólnotę⁶

Głosiciel homilii powinien również koniecznie poznać środowisko moralne, intelektualne, religijne i zawodowe swoich słuchaczy. Homilia nie może być z tego środowiska wyobcowana. Od stopnia jego rozeznania zależy bowiem skuteczność posługi kaznodziei⁷

Ważna jest także znajomość okoliczności miejsca i czasu. Jeden z analizowanych dokumentów zwraca tutaj szczególną uwagę na znajomość bieżącego nurtu życia. Stwierdza, że należy uwzględniać „bieżące życie Kościoła powszechnego, archidiecezji i własnej parafii. Konieczne jest też nawiązywanie do bieżących akcji pastoralnych”⁸

Istotą przepowiadania jest doprowadzenie do spotkania i dialogu między Bogiem a człowiekiem. Dlatego też dla każdego przepowiadającego rzeczą ważną jest znajomość zarówno uwarunkowań historyczno-kulturowych, które kształtują mentalność słuchaczy, jak i społeczno-kulturowych, w jakich oni żyją⁹

Obowiązkiem kaznodziei jest również uważne badanie znaków czasu. Termin „znaki czasu” został wzięty z Ewangelii, gdzie oznacza cuda czynione przez Jezusa jako znaki nadejścia czasów mesjańskich. Używany jest przez dokumenty soborowe oraz papieży Jana XXIII, Pawła VI i Jana Pawła II. Znaki czasu wiążą się z wydarzeniami, które wskazują na nadchodzącą erę mesjańską lub na zbawczą inicjatywę Boga wobec człowieka. Są one skie-

⁵ Instrukcja *Ecclesiae imago* (22.02.1973) nr 59; *Okólnik skierowany do Przewodniczących Konferencji Biskupów na temat Modlitw Eucharystycznych* (27.04.1973) nr 15.

⁶ *Statuty Archidiecezjalnego Synodu Poznańskiego 1968*. Poznań 1972 (dalej: SdP) s. 106; *Trzeci Synod Archidiecezji Warszawskiej 1974*. „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 65:1975 nr 1-3 s. 71 (dalej: SdWar); SdL s. 17; SdK s. 164.

⁷ SdP s. 106; SdWar s. 71.

⁸ SdP s. 106.

⁹ *Drugi Synod Diecezji Włocławskiej. Statuty*. Włocławek 1994 s. 9 (dalej: DSdW); *II Synod Diecezji Częstochowskiej. Chrystus światłem, Maryja wzorem 1976-1986*. Częstochowa 1987 s. 51 (dalej: SdCz); SdL s. 15.

rowanym do człowieka Bożym wezwaniem. Wyraża się w nich wola Boża w stosunku do ludzi. Dokumenty Vaticanum II wymieniają m.in. następujące znaki czasu: wolność religijna (DWR 15), ruch ekumeniczny (DE 4), rozwój i odnowienie liturgii (KL 43), przemiany społeczne dotyczące spraw społeczno-gospodarczych i kulturowych (KDK 4). Również w nauczaniu Jana Pawła II spotykamy się z opisem zjawisk, które mają charakter znaków czasu.

Dzisiaj termin „znaki czasu” używany bywa na określenie tych wszystkich zdarzeń, zjawisk, procesów i tendencji rozwojowych (nie zawsze pozytywnych), które są charakterystyczne dla określonego okresu historycznego i stanowią wyzwanie dla działań etyczno-społecznych. Są rozumiane jako szczególne wezwanie Boga, stawiające ludziom trudne i głębokie pytania dotyczące sensu ich życia doczesnego i przyszłego oraz ich wzajemnego stosunku do siebie (KDK 4), prowokujące, a nawet zmuszające do szukania odpowiedzi w sytuacjach, które stale się zmieniają. Rozumienie znaków czasu jako wyrazu woli czy zamysłów Bożych oznacza ich rozumienie w kontekście całej historii zbawienia. Wydarzenia historii zbawienia, tworzące Objawienie, są realizacją zamysłów Bożych. Historia zbawienia ciągle jednak trwa, zakończyło się zaś tylko Objawienie Boże. W związku z tym, ażeby dziejące się wydarzenia uznać za związane z historią zbawienia, tj. za znaki czasu, trzeba dostrzec ich odniesienie do Objawienia Bożego. Kaznodzieja te znaki czasu powinien dostrzegać również w wymiarze swojej parafii i wyjaśniać je w świetle Ewangelii. W ten sposób głosiciel homilii będzie rozpoznawał sytuację człowieka w świecie współczesnym¹⁰

Programy homiletyczne domagają się, aby punktem wyjścia homilii było pytanie, które wyraża sytuację życiową słuchającego i jego życiowy problem. W związku z tym kaznodzieja przygotowujący homilię powinien czerpać z doświadczenia życiowego współczesnego człowieka. W programach podkreśla się, że homilia powinna być zakotwiczona w rzeczywistości egzystencji ludzkiej¹¹, ponieważ świat jest „faktorem duszpasterstwa”¹² Program kaznodziejski nie może stracić z oczu człowieka, uwikłanego w sprawy tego świata i usiłującego w komplikującym się zespole stosunków społeczno-

¹⁰ KDK 4; SdK s. 161.

¹¹ M. B r z o z o w s k i. *Wprowadzenie do programu kaznodziejskiego na rok 1973/74*. BK 91:1973 z. 5 s. 250 (dalej: WDPK 1973/74).

¹² Z. A d a m e k. *Wprowadzenie do programu kaznodziejskiego na rok 1992/93*. BK 129:1992 z. 5-6 s. 266-267 (dalej: WDPK 1992/93).

-gospodarczych i kulturowych odnaleźć siebie¹³ Pytania egzystencjalne są stawiane słuchaczom przez mass media oraz przez innych ludzi. Odpowiedzi słuchacze poszukują także w homiliach¹⁴

Programy kaznodziejskie podejmują próbę realizacji wyrażonych w tej kwestii wytycznych Kościoła powszechnego zawartych w dokumentach kościelnych. Prawie wszystkie programy homiletyczne akcentują swój związek z bieżącym życiem Kościoła¹⁵ oraz postulują, aby badać znaki czasu¹⁶, a tematy homilii osadzać głęboko w polskich realiach¹⁷

Kaznodzieja nie może też zapomnieć o związku zachodzącym między przepowiadaniem a kulturą¹⁸ Soborowa Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* podkreśla, że dzisiejsze badania i odkrycia w dziedzinie różnych nauk nasuwają nowe zagadnienia, niosące z sobą życiowe konsekwencje (KDK 62). Znaczenie dla przepowiadania ma również literatura i sztuka. Usiłują one dać wyraz przyrodzonemu uzdolnieniu człowieka, jego problemom i doświadczeniom w dążeniu do poznania i doskonalenia siebie oraz świata; chcą ukazać stanowisko człowieka w historii i w całym świecie, jego nędze i radości, oświetlić potrzeby i możliwości ludzi oraz wskazać na możliwości lepszego losu człowieka (KDK 62). Należy także, zgodnie z myślą soborową, wskazać na rolę w tym względzie środków masowego przekazu. One to w znacznej mierze odzwierciedlają pytania i problemy nurtujące człowieka. Dlatego też dokumenty Kościoła w Polsce, mówiąc o przepowiadaniu słowa Bożego, wskazują z jednej strony na niezbędność odpowiedniej orientacji w różnych dziedzinach wiedzy, z drugiej zaś na umiejętne korzystanie przez kaznodzieję z dzie-

¹³ Wprowadzenie do programu homiletycznego na rok 1976/77 BK 97:1976 z. 5 s. 258 (dalej: WDPH 1976/77).

¹⁴ W W o j d e c k i. Wprowadzenie do programu homiletycznego na rok 1980/81 BK 105:1980 z. 5 s. 258.

¹⁵ Zob. L. K u c. Wprowadzenie do programu kaznodziejskiego na rok 1972/73. BK 89:1972 z. 5 s. 257; A d a m e k. WDPK 1992/93 s. 258-259.

¹⁶ Zob. B r z o z o w s k i. WDPK 1973/74 s. 250; WDPH 1976/77 s. 260; A d a m e k. WDPK 1992/93 s. 257.

¹⁷ Zob. Z. A d a m e k. Wprowadzenie do programu homiletycznego na rok 1991/92. BK 127:1991 z. 5 s. 264.

¹⁸ Kultura oznacza wszelki dorobek ludzi, utrwalony na różnych polach ludzkiej działalności. Jest więc całością ludzkich zachowań i wynikających z ludzkich działań efektów. Natomiast w sensie zawężonym termin „kultura” odnosi się do dziedziny twórczości artystycznej. Zob. W P i w o w a r s k i. *Kultura*. W: *Słownik katolickiej nauki społecznej*. Red. W Piwowarski. Warszawa 1993 s. 91.

dzictwa kultury¹⁹ Akcentowanie wymiaru chrześcijańskiej kultury przez kaznodziejstwo odpowiada także postulatam programów homiletycznych. Potrzebę włączenia elementu kulturowego do homilii zaznaczono po raz pierwszy we wprowadzeniu do programu homiletycznego na rok 1981/82²⁰

II. DOŚWIADCZENIE ŻYCIOWE SŁUCHACZY JAKO ŹRÓDŁO HOMILII NIEDZIELNYCH DLA DOROSŁYCH OPUBLIKOWANYCH W „BIBLIOTECE KAZNODZIEJSKIEJ” I „WSPÓŁCZESNEJ AMBONIE”

Jak już stwierdziliśmy, istotą przepowiadania jest doprowadzenie do spotkania i dialogu między Bogiem a człowiekiem²¹ W tym kontekście analizowane dokumenty Kościoła domagają się, aby kaznodzieja był wierny zarówno słowu Bożemu zawartemu w Piśmie świętym i Tradycji, jak i człowiekowi, do którego Bóg kieruje swoje słowo. W przepowiadaniu trzeba zawsze o tych dwóch rzeczywistościach pamiętać. Życie ludzkie bowiem i Orędzie Boga nie wykluczają się. Istnieje między nimi stosunek współzależności²² Można nawet mówić o pozytywnym napięciu między kerygmatem a życiem. Kerygmat jest bowiem wezwaniem skierowanym do człowieka, do jego życia, a życie jest wołaniem o Orędzie. Dlatego w homilii należy uwzględnić „szczególne potrzeby słuchaczy”²³ Z tej też racji źródłem, z którego musi korzystać kaznodzieja, jest doświadczenie życiowe słuchaczy²⁴

Kaznodzieja świadomy tego, iż tworzywem homilii – poza Objawieniem Bożym – jest również człowiek i jego życie, powinien poznawać sytuację współczesnego człowieka. Tylko wtedy bowiem będzie mógł go zrozumieć

¹⁹ SdCz s. 50; DSdW s. 9.

²⁰ Zob. M. B r z o z o w s k i. *Wprowadzenie do programu homiletycznego na rok 1981/82*. BK 107:1981 z. 5 s. 259-260.

²¹ DSdW s. 10.

²² H. S i m o n. *Bosko-ludzki wymiar kazania*. WA 14:1986 nr 4 s. 128.

²³ Instrukcja *Inter Oecumenici* (26.09.1964) nr 54.

²⁴ Należy pamiętać o tym, że słuchaczami słowa Bożego są wszyscy uczestnicy liturgii, a więc także biskup, kapłan i diakon głoszący homilię. Zob. L. K u c. *Krótki traktat o teologii komunikacji*. Leszno 1997 s. 236-244.

oraz dzielić z nim radość i nadzieję, smutek i trwogę²⁵ Przeprowadzone analizy homilii wykazały, iż kaznodzieje starają się budować most między słowami Pisma świętego a współczesnymi ludźmi, korzystając przy tym z doświadczenia życiowego.

Tab. 1. Doświadczenie życiowe słuchaczy jako źródło homilii opublikowanych w „Bibliotece Kaznodziejskiej” i we „Współczesnej Ambonie”²⁶

Doświadczenie życiowe słuchaczy	Homilie opublikowane w „Bibliotece Kaznodziejskiej”		Homilie opublikowane we „Współczesnej Ambonie”	
	liczba	%	liczba	%
Obserwacja zmian społeczno-kulturowych	89	22,0	41	18,7
Bieżący nurt życia Kościoła	62	15,3	21	9,6
Wydarzenia z codziennego życia	44	10,9	7	3,2
Znaki czasu	7	1,7	3	1,4
Literatura	151	37,3	92	42,0

Procenty nie sumują się do 100 ze względu na to, że czasami w homilii kaznodzieja odwołuje się np. zarówno do bieżącego nurtu życia Kościoła, jak i literatury. Procent obliczono w stosunku do ogólnej liczby homilii z danego czasopisma, stanowiących materiał źródłowy niniejszego artykułu.

Znajomość realiów życia współczesnego człowieka uzyskuje kaznodzieja na podstawie doświadczenia świata i człowieka. Jako człowiek przeżywa on to, co inni ludzie, doświadczają tego samego, co oni. Daje to możliwość poznawania na zasadzie analogii. Równocześnie, będąc uczestnikiem tego świata,

²⁵ W. W i l k. *Literatura a przepowiadanie. Literatura jako tworzywo kaznodziejskie*. WA 15:1987 nr 1 s. 135.

²⁶ Autorzy homilii obydwu czasopism czerpią ponadto treści ze środków społecznego przekazu (BK – 16,0%; WA – 11,9%). Starają się uwzględniać różne dziedziny nauki, szczególnie zaś wyniki tych nauk, które zajmują się człowiekiem (BK – 15,5%; WA - 8,2%). Tylko nieliczni odwołują się również do uwarunkowań historycznych kształtujących człowieka i środowisko jego życia (BK – 6,2%; WA – 5,0).

winien partycypować w życiu ludzi i poznawać ich. Służy temu obserwacja zachodzących przemian i zdarzeń. Ważny jest również osobisty kontakt z drugim człowiekiem, dyskusja i wsłuchiwanie się w jego problemy²⁷

Analiza homilii zawartych w „Bibliotece Kaznodziejskiej” oraz we „Współczesnej Ambonie” pozwala stwierdzić, że ich autorzy korzystają z materiału uzyskanego w wyniku obserwacji świata i człowieka. Zwracają uwagę przede wszystkim na zmiany społeczne i kulturowe (BK – 22,0%; WA – 18,7%)²⁸ Zmiany te są bowiem formami procesu społecznego, wpływającego z kolei na człowieka i środowisko, w którym człowiek żyje.

Kaznodzieje starają się także uwzględniać aktualne wydarzenia z życia Kościoła oraz realizować zalecenia programów duszpasterskich (BK – 15,3%; WA – 9,6%)²⁹ Autorzy homilii najczęściej nawiązują do „tygodni modlitw”³⁰ oraz do pielgrzymek apostoelskich Jana Pawła II³¹ Tworzywem jednej z analizowanych homilii stały się także wydarzenia z życia diecezji, tj. Milenijne uroczystości Nawiedzenia w Przemyślu³²

Każda epoka ma swoje własne pytania i swoje znaki czasu. Trzeba je koniecznie dostrzec i wyjaśnić w świetle słowa Bożego, bo są one głosem Boga. W ten sposób przekazuje On człowiekowi jakieś orędzie i wzywa go do konkretnego działania³³ Rozpoznawanie znaków czasu nie należy jednak do łatwych zadań. Tylko nieliczni autorzy wskazują na nie w swoich homiliach (BK – 1,7%; WA – 1,4%)³⁴

²⁷ M. B r z o z o w s k i. *Przepowiadanie homilijne*. WA 12:1984 nr 3 s. 166.

²⁸ W „Bibliotece Kaznodziejskiej”: R. F o r y c k i. *Nie jesteście już obcymi*. BK 99:1977 z. 6 s. 251-252; J. K r ę t o s z. *Czyż Chrystus jest podzielony?* BK 129:1992 z. 5-6 s. 354. We „Współczesnej Ambonie”: S. S i c z e k. *Beznadziejność czy wszechstronny rozwój?* WA 13:1985 nr 2 s. 107-108; H. S i m o n. *Duch i dobro*. WA 24:1996 nr 1 s. 18.

²⁹ Na związek bieżącego nurtu życia Kościoła z programem duszpasterskim wskazuje w jednej z homilii np. A. Pawłowski: „Od szeregu lat Kościół w Polsce stara się wiązać każdorazowy Tydzień Miłosierdzia z bieżącym programem duszpasterstwa ogólnego” (*Rodzino, apostołuj miłosierdziem!* BK 105:1980 z. 2-3 s. 86).

³⁰ Między innymi w „Bibliotece Kaznodziejskiej” do Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan nawiązują: F o r y c k i. *Nie jesteście* s. 253; K r ę t o s z. *Czyż Chrystus* s. 354. Natomiast we „Współczesnej Ambonie”: T. G a c i a. *Kiedy Bóg mówi, nie gardź Jego słowem*. WA 15:1987 nr 1 s. 47; H. S i m o n. *Będziecie mi świadkami*. WA 14:1986 nr 1 s. 36.

³¹ W „Bibliotece Kaznodziejskiej”: W B a s i s t a. *Nadzieja lepszej przyszłości*. BK 110:1983 z. 6 s. 342 i inni. We „Współczesnej Ambonie”: S. S i c z e k. *Słuchać mówiącego Boga*. WA 13:1985 nr 1 s. 45 i inni.

³² J. T w a r d y. „*Dobrze uczynił wszystko*” WA 16:1988 nr 3 s. 75.

S. C. N a p i ó r k o w s k i. *Jak uprawiać teologię?* Wrocław 1991 s. 43.

³⁴ Czynią to m. in. następujący kaznodzieje: w „Bibliotece Kaznodziejskiej” – T T r e l a. *Troska pasterza i wierność owiec*. BK 110:1983 z. 3-4 s. 172; R. F o r y c k i. *Przyjdź Kró-*

Treść czytań mszalnych oraz wydobyte z nich myśli domagają się konfrontacji z ich odbiorcą. Doświadczenie świata i człowieka daje kaznodziejom konkretną wiedzę na temat słuchaczy słowa Bożego. Świadczą o tym teksty analizowanych homilii, dla których źródłem treści stały się problemy, pytania i potrzeby współczesnych ludzi³⁵, ich świadomość religijna³⁶, przeżycia oraz warunki życiowe³⁷. Poza tym kaznodzieje mówią o pozytywnych i negatywnych skutkach zmian zachodzących w świecie. Pokazując ich wpływ na człowieka i jego środowisko życiowe, ostrzegają przed zagrożeniami³⁸.

Dzisiejszy człowiek, stawiane przezeń pytania i jego przeżycia³⁹ oraz świadomość religijna⁴⁰ to również źródło treści dla homilii „Współczesnej Ambony”. Zwracając uwagę na dokonujące się w Kościele i świecie zmiany, kaznodzieje wskazują na płynące z tego faktu zagrożenia, którym uległo już wielu słuchaczy słowa Bożego⁴¹.

Źródłem informacji o dzisiejszym człowieku dla autorów homilii obydwu czasopism są również: literatura, środki masowego przekazu, nauka, historia. Ten dorobek ludzi, utrwalony na różnych polach ich działalności, jest „całością ludzkich zachowań, działań i ich efektów”⁴². Osoba bowiem tworzy kulturę, „w niej się wyraża i utrwała, z kolei kultura kształtuje osobę”⁴³.

Według Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym ważnym źródłem poznania ludzkiej egzystencji jest literatura (KDK 7). Stanowi ona jakby przedpole kazania, ponieważ już ze swej natury zajmuje się problematyką ludzkiej egzystencji. Znajdują w niej swój wyraz niepowtarzalne doświadczenia, pytania i problemy człowieka. Literatura dotyka rdzenia

lestwo Twoje. BK 103:1979 z. 6 s. 344; we „Współczesnej Ambonie” – H. S i m o n. *Braterstwo, które jest mądrością*. WA 20:1992 nr 3 s. 70; R. K u l i g o w s k i. *Droga nawrócenia*. WA 23:1995 nr 1 s. 82.

³⁵ A. Ś l i w i ń s k i. *Tryumf sprawiedliwości*. BK 118:1987 z. 3-4 s. 142.

³⁶ J. K o z ł o w s k i. *Chrzest pierwszym i podstawowym sakramentem*. BK 125:1990 z. 5-6 s. 332-333.

³⁷ J. S k l o r z. *Radość z bliskości Pana*. BK 97:1976 z. 5 s. 280-281

³⁸ L. B e r e z e c k i. *O cześć dla Boga w rodzinie*. BK 124:1990 z. 1-2 s. 73.

³⁹ R. R u m i a n e k. *Bóg przywróci nas znowu do życia*. WA 20:1992 nr 4 s. 38; H. S i m o n. *Nasz Zbawiciel, Jezus Chrystus*. WA 24:1996 nr 3 s. 32-33.

⁴⁰ W W i l k. *Tabor i Golgota*. WA 13:1985 nr 1 s. 78-79; H. W i t c z y k. *Kalekie chrześcijaństwo*. WA 22:1994 nr 1 s. 44-45.

⁴¹ T. O l s z a ń s k i. *Słowo owocne – jeśli nie zagłuszone*. WA 12:1984 nr 4 s. 15-16; J. G r z e ś k o w i a k. *Czemu tak bojaźliwi jesteście?* WA 13:1985 nr 2 s. 115-116.

⁴² P i w o w a r s k i, jw. s. 91.

⁴³ L. D y c z e w s k i. *Kultura polska w procesie przemian*. Lublin: TN KUL 1995 s. 84.

ludzkiej egzystencji⁴⁴ Zastępuje ona na szczególną uwagę także dlatego, iż jej autorzy nie przekazują tylko własnych poglądów, lecz są również reprezentantami pewnych kierunków myślowych o określonej orientacji światopoglądowej. W związku z tym ich twórczość ma charakter kerygmaticzny. Autorzy przekazując pewne treści równocześnie kierują do człowieka wezwaniem, aby przyjął wobec nich konkretną postawę⁴⁵

Ponieważ literatura pomaga uchwycić i zrozumieć egzystencję człowieka, sięgają do niej również współcześni kaznodzieje. Stała się ona tworzywem dla 151 homilii „Biblioteki Kaznodziejskiej” (37,2%) i 92 homilii „Współczesnej Ambony” (42,0%). Autorzy homilii publikowanych w „Bibliotece Kaznodziejskiej” korzystają z literatury filozoficznej (G. Marcel, B. Pascal, P. Sartre, K. Jaspers, A. de Saint-Exupéry, M. Buber)⁴⁶, a także z literatury teologicznej (Y. M. Congar, H. de Lubac, W. Granat, S. Olejnik, W. Hryniewicz, A. Jankowski, W. Świerzawski)⁴⁷ W homiliach odnajdujemy również wspomnienia, m.in.: J. Góry *Mój dom*⁴⁸, A. Grzymały-Siedleckiego *Sto jedenście dni letargu*⁴⁹ i *Rozmowy z samym sobą*⁵⁰ oraz M. Zaruskiego *Z harcerzami na Zawiszy Czarnym*⁵¹ Są tutaj także fragmenty z pogranicza polityki i filozofii⁵² Z pogranicza wspomnień i szeroko rozumianej literatury ascetycznej odnajdujemy w analizowanych homiliach *Zapiski więzienne* kard. S. Wyszyńskiego⁵³ Autorzy korzystają także ze *Słownika języka polskiego*⁵⁴ i książki J. Miodka *Odpowiednie dać rzeczy słowo. Szkice o współczesnej polszczyźnie*⁵⁵

Z tego typu literatury, choć w węższym zakresie, korzystają także autorzy homilii publikowanych we „Współczesnej Ambonie” Literaturę filozoficzną reprezentują tutaj m.in.: Sokrates, M. Heidegger, P. Teilhard de Chardin,

⁴⁴ S i m o n. *Bosko-ludzki* s. 131.

⁴⁵ T e n ż e. *Kazanie biblijne. Teoria przepowiadania Bruno Drehera (1911-1971)*. Opole 1995 s. 83-84.

⁴⁶ H. J e z i e r s k i. *Nasze grzechy wobec Kościoła*. BK 100:1978 z. 6 s. 247

⁴⁷ J. Z i ę b a. *Wszyscy zostali napojeni jednym Duchem*. BK 130:1993 z. 3-4 s. 192.

⁴⁸ T. L e w a n d o w s k i. *Pasterzem moim jest Pan*. BK 116:1986 z. 3-4 s. 146.

⁴⁹ Z. K r a s z e w s k i. *Nadzieja ludzkości w dobrym, życzliwym sercu*. BK 92:1974 z. 5 s. 291-292.

⁵⁰ T e n ż e. *Nieść pomoc przez budzenie nadziei chrześcijańskiej*. BK 91:1973 z. 5 s. 275.

⁵¹ T e n ż e. *Nadzieja świata w modlitwie*. BK 93:1974 z. 2-3 s. 80.

⁵² M. C h m i e l e w s k i. *Królowanie Chrystusa*. BK 127:1991 z. 3-4 s. 180.

⁵³ T. T r e l a. *Cierpliwe oczekiwanie – znakiem ufnej miłości*. BK 111:1983 z. 5 s. 281.

⁵⁴ J. W n ę k. *Tajemnica chrztu*. BK 133:1994 z. 5-6 s. 338.

⁵⁵ A. K a l b a r c z y k. *Przyjąć Chrystusa jako Pana*. BK 122:1989 z. 6 s. 330.

A. de Saint-Exupéry, S. Weil, M. Buber⁵⁶ Wśród pamiętników, z których korzystają kaznodzieje, można przykładowo wymienić: A. Ricciardiego *Fran-ciszka Siedliska*⁵⁷, B. Millera *Osiem dni z księdzem Michałem Kozalem*⁵⁸, M. Gębarowicza *Autobiografia*⁵⁹ Jeden z autorów odwołuje się również do *Słownika wyrazów obcych*⁶⁰

Autorzy analizowanych homilii z obydwu czasopism czerpią treści także z literatury pięknej, zarówno polskiej, jak i powszechnej. Mając na uwadze tendencje obecnie występujące w tejże literaturze, możemy wyróżnić dwa modele: model służebny wobec zadań ideowych wynikających z życia narodu, troski o wolność i niepodległość, oraz model europejsko-wolnościowy (uniwersalistyczny), nie związany z ideologią narodową⁶¹ A zatem pierwszy model ma charakter powinnościowy, jest zorientowany światopoglądowo i kreuje literaturę odpowiedzialną za losy narodu i państwa, często wiąże się również z chrześcijaństwem. Prześledźmy obecność tego nurtu w homiliach „Biblioteki Kaznodziejskiej” i „Współczesnej Ambony”

Najmniej licznie jest reprezentowana literatura staropolska, i to wyłącznie w „Bibliotece Kaznodziejskiej” Odnotowujemy tutaj jedynie *Odprawę postów greckich* Jana Kochanowskiego⁶² Również tylko w tym czasopiśmie zauważono krótki cytat z Ignacego Krasickiego⁶³ Poza tym żaden z kaznodziejów nie korzysta z literatury Oświecenia.

Najliczniej reprezentowana jest literatura okresu romantyzmu, choć wybór autorów nie wykracza zasadniczo poza trzech wieszczów: A. Mickiewicza, Z. Krasińskiego, J. Słowackiego. Mickiewicz⁶⁴ przywoływany jest jako

⁵⁶ G r z e ś k o w i a k. *Czemu tak* s. 116; M. C z a j k o w s k i. *Z czego się chlubić?* WA 20:1992 nr 3 s. 4.

⁵⁷ W Z i e m b a. *Po tym wszyscy poznają, żeście uczniami moimi, jeśli będziecie się wzajemnie miłowali*” WA 17:1989 nr 2 s. 20.

⁵⁸ T. L e w a n d o w s k i. *Zwycięska próba*. WA 16:1988 nr 1 s. 81.

⁵⁹ J. M a r c z e w s k i. *Być uczniem Chrystusa...* WA 18:1990 nr 3 s. 3.

⁶⁰ M. Z i e j a. *Wiara mocna i konsekwentna*. WA 14:1986 nr 2 s. 82.

⁶¹ Dla uporządkowania literatury, z której korzystają kaznodzieje w obydwu czasopismach, przyjęto typologię K. Wyki, odnoszącą się do literatury Młodej Polski. Zob. K. W y k a. *Stulecie pokolenia Młodej Polski*. W: *Łowy na kryteria*. Red. K. Wyka. Warszawa 1965 s. 135-161. Zaprezentowane tu dwa modele można poprzez analogię przenieść na całą historię literatury polskiej.

⁶² M. J a g i e l s k i. *Prawo Boże normą i drogowskazem*. BK 115:1985 z. 6 s. 345.

⁶³ M. B r z o z o w s k i. *Tajemnica wolności*. BK 124:1990 z. 5-6 s. 330.

⁶⁴ Autorzy homilii opublikowanych we „Współczesnej Ambonie” kilka razy cytują słowa A. Mickiewicza, lecz ani razu nie podają tytułu dzieła, z którego zostały zaczerpnięte. Także w „Bibliotece Kaznodziejskiej” są takie homilie, których autorzy cytują Mickiewicza, nie podając adresu bibliograficznego. Zob. A. D u n a j s k i. *Nauka z mocą*. WA 19:1991 nr 1

twórca *Pana Tadeusza*⁶⁵, *Ksiąg narodu i pielgrzymstwa polskiego*⁶⁶, *Zdań i uwag*⁶⁷, wiersza *Arcy-Mistrz*⁶⁸ oraz *Składu zasad* dla założonego przez wieszczą Legionu Polskiego⁶⁹ Kaznodzieje czerpią treści także z dzieł Z. Krasińskiego, takich jak *Psalm miłości*⁷⁰, *Cokolwiek będzie*⁷¹, *Resurrectionis*⁷². W homiliach „Biblioteki Kaznodziejskiej” obecne są także fragmenty utworów J. Słowackiego⁷³. Należy zauważyć, że ani razu nie odnotowano obecności Z. Krasińskiego i J. Słowackiego w homiliach „Współczesnej Ambony”. Kaznodzieje obu periodyków korzystają również z twórczości C. Norwida⁷⁴. Rzadziej cytowanymi autorami są m.in. K. Ujejski⁷⁵ i J. I. Kraszewski⁷⁶. Autorzy homilii z „Biblioteki Kaznodziejskiej” korzystają także z utworów epoki pozytywizmu, takich jak *Quo vadis*⁷⁷ oraz *Potop*⁷⁸ H. Sienkiewicza. Lirykę tego okresu reprezentuje tutaj A. Asnyk – *Pod stopy krzyża*⁷⁹, *XX wiekowi*⁸⁰ oraz M. Konopnicka, do której wiersza nawiązuje jeden z kaznodziejów „Współczesnej Ambony”⁸¹. Młoda Polska w całości swoich rozlicznych stylów i tendencji reprezentowana jest w „Bibliotece Kaznodziejskiej” przez *Akropolis* S. Wyspiańskiego⁸²,

s. 41; I. D o s z. *Do Ojca – przez Syna – w Duchu Świątym*. BK 118:1987 z. 6 s. 269.

⁶⁵ I. B r u s k i. *Bóg czeka aż do końca ludzkich dni*. BK 119:1987 z. 2-3 s. 82.

⁶⁶ B r z o z o w s k i. *Tajemnica wolności* s. 330.

⁶⁷ H. P y k a. *Wybierali sobie pierwsze miejsca*. BK 117:1986 z. 1 s. 18.

⁶⁸ J. M u c h a. *Mądrość pochodząca od Boga*. BK 117:1986 z. 5 s. 295.

⁶⁹ J. K r o g u l e c. *Obietnica ojczyzny*. BK 110:1983 z. 2 s. 82. Autor podaje błędny tytuł *Zbiór zasad*.

⁷⁰ A. S z c z e p a n i a k. *Upadek ojczystego domu*. BK 117:1986 z. 3 s. 81.

⁷¹ Ś l i w i ń s k i. *Tryumf sprawiedliwości* s. 144.

⁷² F. W o r o n o w s k i. *Przyjdzie sądzić żywych i umarłych*. BK 113:1984 z. 4 s. 222.

⁷³ Autorzy homilii nie zaznaczają jednak tytułów utworów, z których zostały wzięte przytoczone przez nich cytaty. Zob. J. W n ę k. *Egzamin dojrzałości chrześcijańskiej*. BK 127:1991 z. 5-6 s. 266.

⁷⁴ A. S p a r t y. „Zwycięstwo przyjdzie przez Maryję” BK 109:1982 z. 5 s. 293; D u n a j s k i. *Nauka z mocą* s. 40-41.

⁷⁵ K. G r o b e l n y. *Posiłek, który daje moc*. BK 118:1987 z. 6 s. 336.

⁷⁶ W W a l e n d z i k. *Czuwajcie, bo nie wiecie, kiedy Pan przybędzie*. WA 18:1990 nr 4 s. 68.

⁷⁷ P y k a, jw. s. 17.

⁷⁸ M. P i ą t k o w s k i. *Dziękujemy Maryi Jasnogórskiej za obronę naszej nadziei*. BK 108:1982 z. 4 s. 213-215.

⁷⁹ M. B r z o z o w s k i. *Powrót do życia*. BK 104:1980 z. 3-4 s. 140.

⁸⁰ A. Ś l i w i ń s k i. *Poznanie Boga – świadectwem mądrości*. BK 115:1985 z. 6 s. 327

⁸¹ J. K a c z m a r e k. *Udręka i chwata*. WA 18:1990 nr 2 s. 65.

⁸² Ś l i w i ń s k i. *Tryumf sprawiedliwości* s. 144.

a we „Współczesnej Ambonie” przez wiersze L. Staffa⁸³, J. Kasprowicza⁸⁴ oraz fragment trylogii S. Żeromskiego *Walka z szatanem*⁸⁵ Dwudziestolecie międzywojenne w tymże nurcie reprezentują wiersze J. Lieberta⁸⁶, K. Iłakowiczówny⁸⁷, fragment prozy M. Rodziewiczówny⁸⁸ oraz dwóch autorów, którzy podobnie jak M. Rodziewiczówna debiutowali w okresie modernizmu. Są to K. Makuszyński i jego *Modlitwa*⁸⁹ oraz fragment książki A. Nowaczyńskiego o bracie Albercie pt. *Najpiękniejszy człowiek naszego pokolenia*⁹⁰ Do twórczości wspomnianych autorów nawiązują kaznodzieje „Współczesnej Ambony” Homileci obydwu czasopism czerpią treści także z literatury współczesnej, zwłaszcza zaś z utworów R. Brandstaettera⁹¹ i J. Twardowskiego⁹² Autorzy homilii z „Biblioteki Kaznodziejskiej” odwołują się ponadto do twórczości A. Gołubiewa⁹³, T. Różewicza⁹⁴ i Cz. Miłosza⁹⁵, a kaznodzieje „Współczesnej Ambony” do *Notatnika 1965-1972* A. Kamieńskiej⁹⁶ oraz utworów np. J. Dobraczyńskiego⁹⁷, E. Brylla⁹⁸, K. Wojtyły⁹⁹

Drugi nurt, tzw. liberalny, uniwersalistyczny, reprezentują, co jest symptomatyczne, zaledwie dwa utwory. Jest to *Oda do młodości* A. Mickie-

⁸³ W i l k. *Tabor* s. 80.

⁸⁴ J. G r z e ś k o w i a k. *Panie, daj bym przejrzał*. WA 13:1985 nr 4 s. 12.

⁸⁵ W. W i l k. *Dostrzec Chrystusa*. WA 12:1984 nr 4 s. 5.

⁸⁶ W „Bibliotece Kaznodziejskiej”: J. A u g u s t y n o w i c z. *Ustanowiłem cię światłością dla narodów*. BK 129:1992 z. 5-6 s. 344. We „Współczesnej Ambonie”: G r z e ś k o w i a k. *Czemu tak* s. 118.

⁸⁷ W o r o n o w s k i, jw. s. 222.

⁸⁸ J. P r a c z. *Odpowiedzialność rodziców*. BK 101:1978 z. 6 s. 283.

⁸⁹ W i l k. *Dostrzec Chrystusa* s. 6.

⁹⁰ Tamże s. 5.

⁹¹ W „Bibliotece Kaznodziejskiej”: J. G r a b o w s k i. *Walka z szatanem*. BK 120:1988 z. 5 s. 260 i inni. We „Współczesnej Ambonie”: J. K u d a s i e w i c z. *Bóg jest dobry*. WA 18:1990 nr 3 s. 90.

⁹² W „Bibliotece Kaznodziejskiej”: I. D o s z. *Zdeptane Przymierze*. BK 116:1986 z. 1 s. 20 i inni. We „Współczesnej Ambonie”: J. K u d a s i e w i c z. *Błogostawieni, którzy nie widzieli a uwierzyli*. WA 18:1990 nr 2 s. 33.

⁹³ S. I ł c z y k. *Czynić pokutę w mocy Ducha*. BK 118:1987 z. 2 s. 84.

⁹⁴ B r z o z o w s k i. *Powrót* s. 138.

⁹⁵ J. Z i ę b a. *Alkohol – największa pokusa naszych czasów*. BK 120:1988 z. 1 s. 15.

⁹⁶ G. K u s z. *Chrześcijańskie powołanie* WA 12:1984 nr 3 s. 4.

⁹⁷ W W i l k. *Radykalizm orędzia Jezusa*. WA 20:1992 nr 3 s. 49.

⁹⁸ D u n a j s k i. *Nauka z mocą* s. 42.

⁹⁹ W i l k. *Dostrzec Chrystusa* s. 5.

wicza¹⁰⁰ oraz fragment utworu A. Słonimskiego¹⁰¹, do których nawiązują homilie opublikowane w „Bibliotece Kaznodziejskiej”

Uzyskane wyniki wskazują, iż źródłem poznania ludzkich problemów dla autorów homilii obydwu czasopism jest przede wszystkim literatura (BK – 37,3%; WA – 42,0%), a następnie bezpośrednia obserwacja zmian społeczno-kulturowych (BK – 22,0%; WA – 18,7%). Zauważono ponadto, iż tylko w pojedynczych przypadkach kaznodzieje odwołują się do znaków czasu. Tworzywa, jakim jest doświadczenie życiowe słuchaczy, brakuje w 74 homiliach „Biblioteki Kaznodziejskiej” (18,3%) oraz w 49 homiliach „Współczesnej Ambony” (22,4%). Czerpiąc w większości badanych homilii z doświadczenia życiowego słuchaczy, kaznodzieje winni podejmować ich aktualną problematykę, która pozwala sprecyzować temat i treść homilii. Im bardziej bowiem słuchacz jest przekonany, że mówi się o jego sytuacji życiowej i jego sprawach, tym bardziej otwiera się na Boga. Aby nie zaprzepaścić tej szansy, autorzy homilii zawartych w „Bibliotece Kaznodziejskiej” starają się poznawać realia życia dzisiejszego człowieka.

III. OCENA RECEPCJI NAUCZANIA KOŚCIOŁA WSPÓŁCZESNEGO NA TEMAT DOŚWIADCZENIA ŻYCIOWEGO SŁUCHACZY JAKO ŹRÓDŁA HOMILII

Homilia musi uwzględnić ludzką egzystencję i środowisko, w którym żyje współczesny człowiek. Wymóg ten stawiają soborowe i posoborowe dokumenty Kościoła. Próbę jego realizacji podejmuje większość autorów analizowanych homilii.

Doświadczenie życiowe słuchaczy stało się źródłem treści 331 homilii z „Biblioteki Kaznodziejskiej” (81,7%) i 170 ze „Współczesnej Ambony” (77,6%). Problematyka, którą podejmuje w homilii kaznodzieja, nie może być wyizolowana z życia. Dlatego też kaznodzieja musi być otwarty na potrzeby swoich słuchaczy. Znajomość owych potrzeb autorzy większości analizowanych homilii uzyskują najpierw poprzez uczestnictwo i własną obserwację życia (BK – 47,9%; WA – 29,7%). Jak wszyscy ludzie doświadczają oni na

¹⁰⁰ J. G r z e s i c a. *Spowiedź pojednaniem z bliźnimi*. BK 100:1978 z. 6 s. 253.

¹⁰¹ J. N o w a k. *W trosce o cudzoziemca (V przykazanie)*. BK 116:1986 z. 5 s. 258.

co dzień różnych problemów i muszą je sami rozwiązywać. Obserwują także przemiany społeczno-kulturowe zachodzące w świecie. Angażując się w życie społeczności, stają się świadkami wielu wydarzeń i rozmów. To wszystko pozwala im dostrzec także znaki czasu.

Uzyskane wyniki wskazują jednak na to, że autorzy analizowanych homilii poznają sytuację współczesnego człowieka najczęściej w sposób pośredni (BK – 66,4%; WA – 45,7%). Korzystają przede wszystkim z literatury.

Dotychczasowa refleksja nad stanem recepcji nauczania Kościoła współczesnego na temat doświadczenia życiowego jako źródła homilii pozwala na postawienie postulatów odnoszących się do praktyki kaznodziejskiej. Z natury rzeczy dotyczyć one będą przede wszystkim formacji kapłańskiej, zarówno tej poprzedzającej przyjęcie tego sakramentu, jak i stałej formacji duchownych.

Zrozumienie potrzeby czerpania z tego tworzywa homilijnego, jakim jest doświadczenie życiowe, jak wskazuje na to przeprowadzona analiza, zasadniczo nie budzi zastrzeżeń. Aby jednak posługa słowa, sprawowana przez kapłanów, mogła przynieść bardziej obfite owoce, skorygowania wymaga sam sposób wykorzystywania owego tworzywa. Zwiastowane w homilii słowo Boże może stać się miejscem zbawczego spotkania człowieka z Bogiem. Słuchacz jednak musi być przekonany, że mówi się o jego sytuacji życiowej i jego sprawach. Aby nie zaprzepaścić tej szansy, trzeba uświadomić zarówno autorom homilii, jak i kaznodziejom, że nie wystarczy tylko poznawać egzystencję współczesnego człowieka, ale trzeba jeszcze w sposób umiejętny z tego tworzywa korzystać. Często w homiliach pojawia się dużo cytatów z literatury, informacji o różnych wydarzeniach, ale i tak jest ona daleka od życia słuchaczy¹⁰² Nie chodzi tutaj o jakieś chwytne psychologizmy czy też o pogoń za nowościami¹⁰³ W homilii słowo Boże powinno być aktualne, czyli przekazywane na miarę potrzeb dzisiejszego człowieka. Chodzi o rzetelne poszukiwania światła, jakie teksty biblijne mogą rzucać na nasze czasy¹⁰⁴ Homilia ma bowiem na celu nie tylko wyjaśnić wiernym słowo Boże zawarte w czytaniach, ale i wskazać na jego współczesną wymowę¹⁰⁵

Homilia ze swej natury powinna konfrontować konkretne sytuacje życiowe słuchaczy ze słowem Bożym oraz służyć pomocą w rozwiązywaniu ich prob-

¹⁰² K. W i t k o w s k a. *Braki współczesnego kaznodziejstwa*. AK 84:1992 z. 1 s. 59.

¹⁰³ E. S o b i e r a j. *Homilia według teologii posoborowej*. W: *Eucharystia w duszpasterstwie*. Red. A. L. Szafranski. Lublin 1977 s. 190.

¹⁰⁴ *Interpretacja Pisma świętego w Kościele*. Tłum. R. Romaniuk. Poznań 1994 s. 99.

¹⁰⁵ Instrukcja *Inaestimabile donum* nr 3.

lemów. Domaga się tego kaznodziejska zasada indukcji. W przeciwnym razie homilia stanie się obiektywnym wykładem prawd wiary, komentarzem do czytań, opowiadaniem własnymi słowami odczytanej Ewangelii i wskutek tego będzie „nieżyciowa”¹⁰⁶

Przepowiadanie słowa Bożego ma cel praktyczny. Służy kształtowaniu życia chrześcijańskiego wiernych i budowaniu Kościoła. Każdy ze słuchaczy powinien zatem odczuć, że kaznodzieja zna i rozumie jego problemy. Dlatego w formacji kaznodziejskiej trzeba zwracać uwagę na to, że przygotowanie homilii jest rodzajem pracy twórczej. Pomocą mogą tutaj służyć metody pracy twórczej nad homilią.

Z doświadczeniem życiowym słuchaczy jako źródłem homilii związany jest postulat przybliżenia homilii do życia tak, aby niosła ona wyjaśnienie istotnych dla słuchaczy problemów życiowych. Dlatego kaznodzieja powinien wykorzystywać istniejące możliwości, aby lepiej poznawać tych, do których skierowana jest jego posługa. Zdecydowanie częściej trzeba przy tym korzystać w sposób właściwy z literatury. Chodzi tutaj przede wszystkim o to, aby kaznodzieja znał literaturę i w sposób właściwy ją interpretował, a nie posługiwał się tylko wyrwanymi z kontekstu, często zniekształconymi cytatami. Konieczna jest zatem współpraca homiletów z historykami literatury. Owocem takiej współpracy byłyby właściwe w tym względzie pomoce, na które wciąż oczekują kaznodzieje. Możliwości zbliżenia się do prawdziwych problemów, którymi żyją potencjalni słuchacze, dają też obserwacje zmian społeczno-kulturowych oraz śledzenie wydarzeń z życia codziennego, z wykorzystaniem m.in. środków masowego przekazu.

Recepcja nauczania Kościoła współczesnego na temat doświadczenia życiowego słuchaczy jako źródła przepowiadania w analizowanych homiliach opublikowanych w „Bibliotece Kaznodziejskiej” i we „Współczesnej Ambonie” nie jest w pełni zadowalająca. Do przełamania istniejących w tej dziedzinie niewłaściwości przyczynić się może przede wszystkim odpowiednia formacja kandydatów do kapłaństwa. Alumn powinien zostać uzdolniony do głoszenia słowa Bożego, tzn. z punktu widzenia krytycznego i pomocniczego charakteru Tradycji chrześcijańskiej, która zawiera słowo Boże, umieć m.in. przystosować głoszone treści do różnych sytuacji życia. Treści te powinny mieć swój wyraz w codzienności, nie mogą zaś być suchą formą.

Przygotowując alumnów poprzez wykłady i ćwiczenia do posługi słowa, należy pamiętać, że kaznodzieja kompetentny do przepowiadania słowa Boże-

¹⁰⁶ G. S i w e k. *Problemy współczesnego kaznodziejstwa*. MH 123:1991 s. 10-11

go posiada zdolność zauważania i słuchania pojedynczych ludzi, jest wrażliwy na klimat sytuacji, w której przemawia, oraz na wypowiedziane i niewypowiedziane potrzeby swoich słuchaczy. Potrafi uchwycić uczucia pochodzące od innych ludzi i wyrażać własne. Jest uzdolniony do zdobywania doświadczeń i przepracowywania ich w wierze.

Konieczny wydaje się również wysiłek zmierzający do dalszego propagowania nauczania Kościoła współczesnego o doświadczeniu życiowym człowieka jako źródle homilii wśród pracujących już kapłanów. Duże zadanie w tym względzie stoi przede wszystkim przed autorami przygotowującymi teksty homilii publikowane w polskich czasopismach homiletycznych. Powinni oni zwrócić większą uwagę na właściwe korzystanie z tego źródła przepowiadania homilijnego. Nie ulega bowiem wątpliwości, że prezentowane przez nich sposoby wykorzystywania twórczywa homiletycznego są przejmowane i naśladowane przez wzorujących się na nich duszpasterzy.

BIBLIOGRAFIA

- B r o Ń s k i W Homilia w dokumentach Kościoła współczesnego. Lublin: Biblos 1999.
- C h a r y t a Ń s k i J.: Człowiek i świat w homilii i katechezie. W: Materiały z kursów homiletyczno-katechetyczno-liturgicznych 1972-1974. Red. W Wojdecki. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej 1979 s. 36-66.
- S i m o n H.: Bosko-ludzki wymiar kazania. WA 14:1986 nr 4 s. 118-135.
- S i m o n H.: Kaznodziejstwo polskie: zdobycze i niedociągnięcia. AK 85:1993 z. 2-3 s. 241-256.
- S i m o n H.: Kazanie biblijne. Opole: Wydawnictwo św. Krzyża 1995.
- L ä m m e r m a n n G.: Zeitgenössisch predigen. Stuttgart-Berlin-Köln: W Kohlhammer GmbH 1999.

RECEPTION OF THE CONTEMPORARY CHURCH'S TEACHING
ON THE LISTENERS' LIFE EXPERIENCE AS A SOURCE OF HOMILIES
IN SUNDAY PREACHING FOR ADULTS
IN *BIBLIOTEKA KAZNODZIEJSKA* AND *WSPÓŁCZESNA AMBONA*

S u m m a r y

The present article seeks to answer the question if the contemporary Church's teaching about the listeners' life experience is actually used as a source of homilies in Sunday preaching for adults in *Biblioteka Kaznodziejska* and *Współczesna Ambona*. The stated problem is solved by presenting first the Church's directions concerning the subject, and then by analysing the question of their practical use in 405 homilies for adults in *Biblioteka Kaznodziejska* and in 219 homilies in *Współczesna Ambona*. The choice of source material was done at random, because of the considerable time range and the great number of homilies; however, the requirements of sociological research were met. Next, on the basis of the analysis of source materials an appraisal was made of reception of the contemporary Church's teaching on the listeners life experience as a source of homilies; and finally homiletic postulates were formulated.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: recepcja nauczania Kościoła współczesnego o homilii, homilia, doświadczenie życiowe słuchaczy.

Key words: reception of the contemporary Church's teaching on the homily, homily, listeners' life experience.